

ДИСКУРС ВЗАЄМОДІЇ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ З МОДЕЛЯМИ ЕФЕКТИВНОГО НАУКОВОГО ТЕКСТУ: ПАРАДИГМА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ ДОКТОРА ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА, ЗАВІДУВАЧА КАФЕДРИ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ДРУКАРСТВА Н.В. ЗЕЛІНСЬКОЇ

DISCOURSE INTERACTION OF LITERATURE MODEL OF EFFECTIVE SCIENTIFIC TEXTS: PARADIGM SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL EXPERIENCE DOCTOR OF PHILOLOGY, PROFESSOR, HEAD OF PUBLISHING AND EDITING UKRAINIAN ACADEMY OF PRINTING N.V. ZELINSKA

Для успішної реалізації завдань сучасної особистісно зорієнтованої освіти важливим є формування культурологічної компетентності вихованців, що складає основу гуманітарної безпеки сучасності, складовими частинами якої є інформаційна та психологічна безпека сучасного суспільства. Гармонія соціуму залежить від гармонійного становлення особисті на всіх етапах навчальної діяльності. У даних процесах важливим є дослідження науково-теоретичних аспектів формування алгоритму інноваційних змін у системі сучасної освіти. Актуальними є також дослідження вироблення взаємозв'язку системи формування культурологічної компетентності вихованців та системи творення підручників якісно нового типу. Якісно новий тип підручників – важлива педагогічна проблема, без її вирішення неможливим є формування професійної компетентності сучасного фахівця, системне вивчення якої включає такі аксіологічні принципи реалізації, як, наприклад, гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як вищої соціальної цінності, в найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи. У статті на основі вивчення досвіду проф. Зелінської Н.В. досліджуються проблеми науково-теоретичних аспектів парадигми творення якісно нових підручників сучасної інноваційної школи, досліджується роль підручника у системному формуванні світогляду студентів. Якісно новий тип підручників – важлива педагогічна проблема, без вирішення якої неможливим є формування професійної компетентності сучасного фахівця та системне вивчення якої включає аксіологічні принципи реалізації. У статті розглядається роль підручника у час інноваційного осмислення новітніх шляхів духовного поступу людства: від творення нової культурологічної парадигми епохи до пошуків шляхів модерної реалізації даної культурологічної парадигми. Частково аналізується роль навчальної літератури в пору інформаційного вибуху, численних інноваційних технологій. Людство переживає епоху перенасичення інформацією. Розглядається система інваріантних джерел інформації у системі сучасної особистісно зорієнтованої освіти. Наукова новизна роботи полягає в розширенні уявлень про синергетичну взаємодію між становленням духовно-екзистенційного світу людської індивідуальності та формуванням сучасного культурологічного простору. Розглядається роль навчальної літератури у цих процесах. Як показують наші дослідження, формування культуроло-

гічної складової частини у системі симбіозу мистецького та наукового начала – цілісний процес, завдяки якому студенти трансформують свої інтелектуальні можливості у вміння, які у системній професійній діяльності інтегруються активізацію навчальної діяльності.

Ключові слова: культурологічна компетентність, культурологічний світогляд, науковий дискурс, інваріантність дискурсу, культурологічна свідомість, мистецтво спілкування, культурологічне середовище, психологічний захист особистості.

For the successful realization of the tasks of modern personally oriented education, it is important to form the cultural competence of the pupils, which forms the basis of the humanitarian security of the present, the components of which are the information and psychological security of modern society. The harmony of the society depends on the harmonious formation of the individual at all stages of the educational activity. In these processes it is important to study the scientific and theoretical aspects of the formation of the algorithm of innovative changes in the system of modern education. Also relevant is the study of the interrelation of the system of forming the cultural competence of the pupils and the system of creating textbooks of a qualitatively new type. A qualitatively new type of textbooks is an important pedagogical problem, without which it is impossible to form the professional competence of a modern specialist, whose systematic study includes such axiological principles of realization as the humanization of education, which consists in affirmation of a person as the highest social value, in the fullest disclosure and its disclosure. educational needs, ensuring the priority of human values, harmony between human and environment, society and nature. In the article based on the experience of prof. Zelinskaya N.V. the problems of scientific and theoretical aspects of the paradigm of creation of qualitatively new textbooks of the modern innovative school are investigated, the role of the textbook in the systematic formation of students' world outlook is investigated. A qualitatively new type of textbooks is an important pedagogical problem, without which it is impossible to form the professional competence of a modern specialist, whose systematic study includes axiological principles of implementation. The article deals with the role of the textbook in the time of innovative understanding of the new ways of spiritual progress of mankind: from the creation of a new cultural paradigm of the era to the search for ways of modern realization of this cultural paradigm. The role of educational literature in the age of information explosion and numerous innovative technologies

УДК 378.016:[80+33+002.1]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-1-34>

Якубовська М.С.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри інформаційної,
бібліотечної та книжкової справи
Української академії друкарства
Будзінська В.М.,
військовий психолог,
фахівець із міжнародних відносин
та інформаційної безпеки суспільства
Академії Сухопутний військ імені
гетьмана Петра Сагайдачного

has been partially analyzed. Humanity is going through an era of information overload. The system of invariant sources of information in the system of modern personally oriented education is considered. The scientific novelty of the work is to broaden the concept of synergetic interaction between the formation of the spiritual-existential world of human individuality and the formation of contemporary cultural space. The role of educational literature in these processes is considered. As our research shows, the formation of

a cultural component in the symbiosis of artistic and scientific beginnings is a holistic process by which students transform their intellectual capacities into skills that integrate intensification of learning activities in systemic professional activity.

Key words: *cultural competence, cultural outlook, scientific discourse, discourse invariance, cultural consciousness, art of communication, cultural environment, psychological protection of personality.*

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Ми живемо у час інноваційного осмислення новітніх шляхів духовного поступу людства: від творення нової культурологічної парадигми епохи до пошуків шляхів модерної реалізації даної культурологічної парадигми. Проблема змісту навчальних програм як для загальноосвітньої, так і для вищої школи є надзвичайно актуальною, але в пору інформаційного вибуху, численних інноваційних технологій людство переживає епоху перенасичення інформацією. У цьому ущільненому інтелектуальному просторі виникають ризики «загубитися», «потонути» в морі інформації, піти по хибному шляху тощо. Ці ризики становлять собою лише першу частину особливостей сучасного освітньо-інтелектуального сегменту.

Набагато складнішою є потреба донесення потрібної інформації у чітко структурованому, логічно осмисленому вимірі. Тому пошуки інноваційного викладу навчального матеріалу є проблемою, яка виходить за рамки навчального процесу, становить важливу основу творення культурологічної парадигми сучасності. Оскільки в навчальному закладі проблеми вдосконалення дидактичного викладу навчального матеріалу є важливою науково-педагогічною системою, тому застосування синергетичних, культурологічних, поетичних викладів створюють якісно новий архетип у системі творення навчального процесу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Роль підручника у системі сучасної вищої школи зростає у зв'язку з модернізацією навчальних планів і збільшення у навчальному процесі питомої ваги самостійної роботи студентів. У системі модерних поглядів на роль навчального посібника в алгоритмі навчального процесу підручник перестає бути просто джерелом інформації, а завдяки своїй поетиці є носієм великого культурологічного впливу на свідомість студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує цілий ряд досліджень даної наукової проблеми, серед яких виділяємо такі напрямки: аксіологічний підхід у формуванні культурологічної компетентності (В. Андрєєв, С. Анісімов, В. Андрущенко, О. Асмолов, Г. Бал, І. Бех, Т. Бутківська, О. Вишневський, Б. Грушунський, В. Грехнева, В. Кремін, Н. Ничкало, Ю. Пелех, В. Сластьонін, Е. Соколов та ін); особистісний напрямок

(К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, О. Асмолов, П. Блонський, Л. Божович, Й. Боришевський, Л. Виготський, В. Давидов, У. Джеймс, П. Жане, Г. Костюк, М. Ланге, О. Леонтьєв, Ф. Лерш, А. Маслоу, В. Мерлін, В. Моляко, Г. Олпорт, П. Пелех, К. Платонов, К. Роджерс, С. Рубінштейн, І. Сікорський, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Е. Шпрангер, В. Штерн, І. Якиманська) та ін.

Мета статті – дослідити культурологію як частину наукової системи педагогічної школи проф. Зелінської Н.В., яка є водночас і методологічною основою, і методичним засобом, який має універсально-відкриту систему; показати роль сучасного інноваційного мислення у системі вищої професійної освіти і його роль у формуванні когнітивного розвитку студентів.

Виклад основного матеріалу. Доктор філологічних наук, професор УАД Зелінська Н.В. стала основоположником наукової школи, яка розробляє інноваційні підходи у системі творення якісно нових підручників. Розглядаємо дану педагогічну школу як важливий етап у розвитку підручників сучасності, оскільки науковий текст тоді має найбільший вплив на творення духовного світу сучасників, коли, окрім важливої навчальної інформації, володіє арсеналом виражальних засобів, які за допомогою численних засобів поетики творять особливу атмосферу наукового тексту із присутністю авторського я, метафоричною переконаністю виражальних мотивів, несподіваною креативністю у системі проблематичного викладу тощо. Інноваційні структурні елементи таких підручників покликані створювати особливий настроєвий фон оповіді, який допомагає краще засвоювати навчальний матеріал.

Ефективність засвоєння викладеного таким чином навчального матеріалу є набагато більшою, ніж коли мова іде про просте емпіричне відтворення тієї чи іншої інформації. Підручники даного типу інваріантні, можуть перевидаватися з різноманітними доповненнями потрібного характеру у відповідність із навчальними потребами. Очевидно, що даний тип підручників має не просто хорошу традицію, засновану в новітній педагогіці, а і велику перспективу у системі особистісно зорієнтованої освіти.

Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри видавничої справи та редагування,

Зелінська Н.В. – багатолітній дослідник загальної теорії редагування, автор понад 180 наукових та науково-методичних праць із теорії та практики редагування наукового книговидання, стилістики й поетики наукового викладу. У своїх численних дослідженнях вона заклала основу осмислення якісно нового підручника у системі вищої школи. Емоційна насиченість, креативність, логічна структура, вбрана в одягу синергетичного осмислення, не просто модернізує сучасний тип підручників, а і створює об'єктивні передумови для системного оновлення вищої професійної освіти.

Зелінська Н.В., «дослідивши масив української наукової літератури періоду її «другого відродження» (XIX – початку XX ст.), здійснила типологічно-жанровий аналіз видань та публікацій, виділила основні чинники та джерела формування репертуару наукової книги. Показала, що завдяки своїй особливій поетиці найкращі наукові праці того часу становлять не лише змістову, а й естетичну цінність. Обґрунтувала новий підхід до інтерпретації та оцінки наукових творів – із позицій поетики. Виявила зв'язок традицій української наукової літератури з моделями ефективного наукового тексту, які пропонує сучасна зарубіжна лінгвістика» [5].

Поетика наукового підручника, за концептуальними засадами проф. Зелінської Н.В., становить частину великої інноваційної системи модернізації сучасної вищої школи, яка не просто змінює стиль викладання, а закладає основи нового комунікативного діалогу між студентами і викладачем.

Даний напрямок наукових досліджень – якісно новий розвиток сучасної професійної освіти, який передбачає оновлення змісту і форм викладу навчального матеріалу. Для якіснішого засвоєння навчальних завдань і з метою формування якісно нового фахівця, який буде працювати в умовах інноваційного розвитку суспільства, дані дослідження будуть набувати щораз більшого значення.

Таємниці творення успішного тексту стали об'єктом наукових дискурсів проф. Зелінської Н.В., оскільки боротьби за читацьку увагу потребують не лише художні чи публіцистичні тексти сучасності, а і наукові, які покликані закладати інтелектуально-духовні підвалини як нинішнього, так і майбутнього часу.

Сучасний розвиток дидактичної філології потребує обґрунтування правомірності включення положень лінгвістичної риторики і педагогічної риторики в навчальний процес вищої професійної школи. Аналізуючи численні наукові тексти, проф. Н.В. Зелінська на конкретних прикладах показала, що образне наукове мислення абсолютно співвідноситься з ознаками успішного тексту: коли існує потреба повернутися до прочитаного, коли від читання наукового тексту важко відірватися, коли бажання читати даного автора стає внутрішньою потребою читача студента, а ще – бажання стати послідовни-

ком. Як наслідок – виникає об'єктивна необхідність постійних роздумів із приводу прочитаного.

Аналізуючи синергетичний ряд модернізації наукового тексту, усвідомлюєш, що тільки таким чином можна створювати відповідне культурологічне напруження (силове синергетичне поле навчального процесу), яке формує відповідну культурологічно-емоційну ауру у системі навчального процесу. Такий виклад матеріалу не лише дозволяє активізувати мисленнєву діяльність студентів, а і сприяє якісному засвоєнню навчального матеріалу.

Система відкритого і система закритого тексту в даному випадку є однаково прийнятною, адже недовомленість викладу як засіб активізації мисленнєвої діяльності студентів є не просто виявом педагогіки співпраці, а необхідним засобом для продовження навчальної діяльності, позаяк сучасний вищий навчальний заклад покликаний викликати інтерес до навчання і найголовніше – потребу навчатися впродовж усього життя.

Комунікативні якості мовлення у системі інноваційного наукового тексту набувають багатогранного функціонування. Логічність, точність, стислість і ясність стають не просто фактологічними чинниками, а і тими засобами, які дозволяють ґрунтовніше усвідомити навчальний матеріал. Шлях від емпіричного засвоєння навчального матеріалу до його глибинного усвідомлення лежить у площині креативного наукового тексту.

Для того щоб студенти виразніше збагнули наукові смисли, вони повинні перебувати у системі постійної наукової уваги: виражальний потенціал яскравого тексту не лише доносить знання, а і підтримує постійну увагу читача, переконує у слушності та важливості змісту. Такий підхід допомагає усвідомлювати водночас об'ємність і глибину (глибинний підтекст) матеріалу, розширює світогляд студентів, їхні культурологічні горизонти, ціннісні орієнтації. На наш погляд, у системі творення культурологічної парадигми сучасної професійної освіти поетика наукового тексту є необхідним чинником, який створює найкращі умови для формування дієвого інтелектуального впливу на студента та переконує у важливості змісту.

Висновки і перспективи наступних досліджень. Таким чином, можемо стверджувати, що у системі культурологічного засвоєння навчального матеріалу модернізація, інноваційне оновлення наукового тексту є важливо необхідним елементом, без якого неможливе якісне оновлення сучасної професійної освіти.

Отже, завдяки використанню наукових модернізованих текстів і шляхом активізації культурологічного досвіду студентів формується багатогранне наукове уявлення як складноорганізоване ціле, яке підкоряється своїм законам, виникає розуміння того, що для ґрунтовного прочитання наукового тексту, розуміння й усвідомлення

прочитаного необхідно володіти певними мовленнєво-культурологічними знаннями, що сприятиме формуванню світогляду студентів, розвитку їхнього мислення та створенню передумов для майбутньої професійної діяльності.

Інноваційна модернізація наукового тексту, за концепцією наукової школи проф. Зелінської Н.В., створює у сучасному педагогічному просторі узагальнене та ґрунтовне відтворення об'єктивної наукової реальності, певною мірою наділене специфічною синтетичністю. Науковий модернізований текст за своєю природою стає науково-мистецьким явищем, яке творить єдину феноменальну цілісність, ставить акцент на смислових і світоглядних аспектах, допомагає сформувати та поглибити ціннісні орієнтації. Таким чином, ми бачимо, як сучасна

професійна освіта виходить на якісно новий етап розвитку інноваційної методики викладання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зелінська Н.В. Теоретичні засади роботи редактора над літературною формою твору (літературне опрацювання тексту) : навч. посібник. Київ, 1989. 76 с.
2. Зелінська Н.В. Наукове книговидання в Україні: історія та сучасний стан. Львів : Світ, 2002. 268 с.
3. Зелінська Н.В. Поетика приголомшеного слова: українська наукова література XIX – початку XX ст. Львів : Світ, 2003. 352 с.
4. Зелінська Н.В. «Наука байдужа до біографій своїх творців...»: Вибрані твори. Львів : Укр. акад. друк., 2013. 408 с.
5. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.